

**MICINCANO YA MAENDLI YO CINCA KA XIYIMO HI KU KONGOMISA EKA
RIXAKANTSONGO RA MAENDLI YO TSHOVA EKA XITSONGA**

HI

PATIRONI VISTER MALELE

NOMBORO YA XICHUDENI : 11595489

XITSALWANA XO ENGETELA EKA SWILAVEKO SWA XIKAMBELO

XA

DIGIRI YA MASITASI

EKA DYONDZO YA XITSONGA

EHANSI KA SENTHARA YA M.E.R. MATHIVHA YA TINDZIMI TA AFRIKA,

VUTSHILA NI NDHAVUKO

EYUNIVHESITI YA VENDA

MULETERI DOKODELA M.C HLUNGWANI

LEMBE : 2014

UNIVEN LIBRARY

Library Item : 20152554

Nkomiso

Ndzavisiso lowu wu vulavula hi maendli yo cinca ka xiyimo, wu kongomisile ngopfu eka maendli ya le ka xiyengentsongo xo tshova eka Xitsonga. Eka ndzavisiso lowu ku ta langutiwa eka maendli ya khumembirhi yo tshova lama landzelaka: *faya, hlanhla, fayetela, kovotla, pyaxa, petlula, handzula, phyandlasa, tsema, tshoveka, cakanyetela* na *phema*. Eka nkanelo wa maendli lawa ku ta langutiwa ngopfu tinhlamuselo ta swivulwa loko swiphemu swa swivulwa swa kona swi cinca matshamelo. Xikongomelonkulu i ku lava ku kuma malongolokelo ya swiphemu swa swivulwa mo amukeleka ni mo ka ma nga amukeleki loko swiphemu swa swivulwa leswi swi nga na maendli lawa swi cincana matshamelo hi tindlela ta nkombo leti landzelaka: ncincano wa xivangelo/pfumala xivangelo (causative/inchoative alternation), ncicano wa le xikarhi (middle alternation), ncincano wa xitirho/nhlokomhaka (Instrument subject alternation) ncicano wa vundhawu (conative alternation), ncicano wa ntlandluko wa vun'wini bya xirho xa miri (body-part possessor ascension alternation), ncicano wa xiendliwa xo ka xi nga boxiwangi (unspecified object alternation) na ncicano wa xiendliwa xo ka xi nga kongomi (dative alternation). Eka ndzavisiso lowu ku ta tirhisiwa thiyori ya nhlamuselo ya marito (Lexical Semantics). Thiyori leyi yi kongomanile ni ku andlala nhlamuselo ya marito ya xivulwa ku kongomisiwe ngopfu eka xivumbeko xa nhlamuselo, ni ndlela leyi marito ma nga kuma ka nhlamuselo ha yona. Thiyori leyi yi langutanile ni swiphemu swa nhlamuselo ya rito leswi nga ni vuxaka lebyikulu ni vulongoloxa marito. Eka ndzavisiso lowu ku ta tirhisiwa maendlelo yo vumba swivulwa swa Xitsonga leswi nga ta va ni maendli yo tshova leswi nga ta vumbiwa hi ku landzelela swivumbeko/minandzelelano ya swivulwa ya nkombo leyi boxiweke le henhla hi xikongomelo xo kuma tinhlamuselo to amukeleka ni to ka ti nga amukeleki.